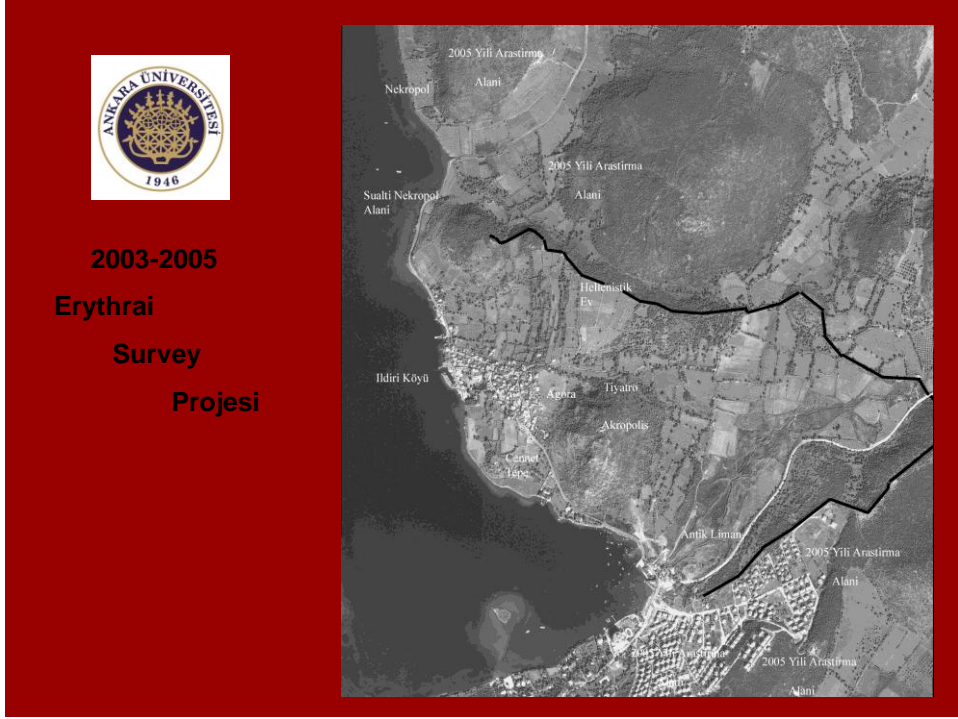

ERYTHRAI Kazısı (Doç Dr. Ayşe Gül AKALIN_ORBAY)

2003-2005
Erythrai
Survey
Projesi

Erythrai antik yerleşimi İzmir Karaburun yarımadasında, İzmir'den yaklaşık 60 km uzaklıkta, Çeşme'nin 20 km kuzeyindeki Ildırı köyü ve çevresini kapsamaktadır. Erythrai'ın Ankara Üniversitesi adına araştırma ve arkeolojik kazıları ilk olarak Arkeoloji Bölümü kurucularından Prof. Ekrem Akurgal tarafından, 1964-1982 yılları arasında gerçekleştirilmiştir. Biz ise II. Nesil Ankara Üniversitesi ekibi olarak, 2003 yılında başlayan yüzey araştırmasını takiben, Bakanlar Kurulu izniyle 2007 de alanlarda fiilen kazılara başladık. Bu sene arazide dördüncü sezonumuzu tamamlamıştır.

Tel Örgü Çalışmaları

Çalışmalarımız kapsamında 2007 yılından beri yoğunlaşılan alan illkj Prof. Akurgal döneminde açılmış Cennettepedir.

CENNETTEPE; Cennettepe kısaca M.Ö. 3. yy dan, Roma, Bizans, Osmanlı, ve 1927 Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar iskan görmüş bir alandır Bu nedenle farklı kültür katlarını ve mimari katları üst üste barındırmaktadır.

ERYTHRAİ

Cennettepe Roma Villaları

Biz burada kısa vadede yarı açık bir sergileme alanı yapmak için 2007 yılından Akurgal hoca döneminde açılmış ama açıkta kaldığı için tahrip olmuş aynı zamanda yer yer de o dönem için yeni yeni bilinen ama şimdi kullanılmayan konservasyon teknikleri yüzünden tahrip olmuş mozaikleri ele almıştık. 2009 sezonunda da bu işe devam ettik, gerçekleştirdiğimiz çalışmaların başarısı test edilmekle birlikte büyük ölçüde kalanları da tamamladık ve bitenler, üst örtü yapılarına kadar koruma yöntemlerine uygun bir şekilde geçici olarak kapatıldı.

Cennettepe'nin etrafı olduğu gibi devlet arazisi, bunun sağladığı avantajla Kazıları tüm alana belli bir düzen içinde yaymayı, üst örtüyle sergilenecek Mozaikli villalar konteksi dışında da bu kesimi/mahalleyi tümüyle ortaya çıkarmayı hedefliyoruz. Yani Kazılar kapsamında ekibin sürekli çalışma alanlarından birisi bu konteks olmaya devam edecek. Burası daha önceki sunumumuzda da değindiğimiz gibi köyün girişinde hem ziyaretçilerin kolayca erişebileceği hem de göz önünde olan bir alan, burada planlanan yarı açık müze, ve aktif arkeoloji çalışmalarının izlenebileceği alanlar ve belki belli tarihlerde ufak şenliklerin düzenleneceği şu öne kısımdaki dolguda planlanan platformla birlikte burayı bir kültür parkı haline getirmeyi hedefliyoruz.

Diğer taraftan köy içinde parçalar halinde kalmış (slayd 17) kalıntıları yerinde korumak için konservasyonlarını gerçekleştiriyoruz ve sergileme projelerini hazırlıyoruz.

AKROPOL (Tiyatro); Akropolde en bilinen restorasyonu konusunda talep gören kalıntı tiyatrodur. Ancak daha önce de belirttiğimiz gibi bu tiyatro restore edilmiş diğer tiyatroların şansına sahip değil çünkü ciddi bir parça kaybı var ve açıkta bırakılan kireçtaşı caveası kaydığı için statik açıdan tehlike arz etmektedir. Daha önce kazısı tamamlanmadan, dönemin geçerli yöntemleriyle restorasyon denemelerine girişilmiştir. Ancak bu şekilde yani beton dökülerek ya da tümünden yeni parçalarla caveayı yeniden inşa etmeye devam etmek söz konusu olmaz çünkü bu bir restorasyon yöntemi değil.

ERYTHRAİ TİYATROSU

Hava Fotoğrafları:Hakan ÇETİNKAYA

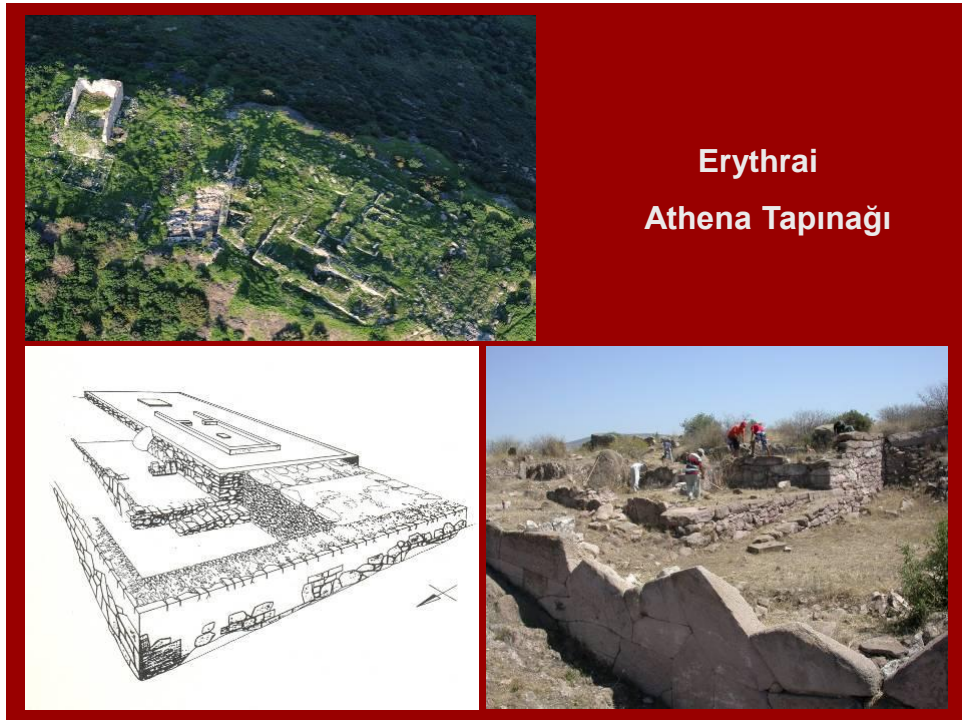
TAORMİNA Tiyatrosu İtalya

Yeniden
Canlandırma
Örneği

Beraber çalışacağımız İzmir Yüksek Teknoloji enstitüsü öğretim üyesi Doç.Dr. Zeynep Aktüre, bu ve bu türde yapılarda İnşaat mühendislerini zemin etütlerini takiben, statik sorunların giderilmesinden sonra uygulamalara geçilebileceğini belirtiyor ve İtalya'da turizmin yoğun olduğu bazı antik yerleşimlerde uygulanan bazı restorasyon, aslında yeniden modelleme denemelerini örnek alabileceğimiz yaklaşımda. Örneğin Taormina ve Tindari tiyatrolarında gördüğümüz gibi cavea sağlamlaştırıldıktan ve kireçteşi kısımları tekrar gömüldükten sonra eldeki az sayıdaki orjinal parçalar

yerine oturtulmuş ama oturma sıraları orijinal yükseklikleri saptanarak, zemine yük bindirmeyen ve tahrip etmeyen çelik alaşımlı ayaklar üzerinde ahşap konstrüksiyonların kurulmasıyla oluşturulmuştur. Bu konstrüksiyonun bir kısmı da mobil ve bu yolla tiyatro çeşitli zamanlar da bazı etkinliklerde kullanılmaktadır. Ama her iki tiyatronun da seyirci oturma kısmı/caveası bizimkinden büyük, yani biz tiyatroyu aktif olarak kullanmak istiyorsak her yerine bu konstrüksiyonu kurmamız lazım .

AKROPOL (Tapınak); Akropol binaları arasında diğer üzerinde durulan bina Athena tapınağı ki bu zaten Akurgal hoca döneminde kazılmış hem bilimsel olarak yayınları tamamlanmış hem de etrafından bulunan zengin buluntular bugün İzmir Arkeoloji ve Fuar'daki Arkeoloji müzelerinde sergilenmekte. Bu alan zaten hali hazırda otlardan arındırılıyor. İzmir İl Kültür müdürlüğünün finanse ettiği ve yerleşimin çeşitli yerlerine yerleştirilecek bilgi tabelalarından biri de buraya dikilecek ve böylece ziyaretçilerin yeterince bilgilenmesi sağlanacak.

Tapınağın kuzeyinde teras duvarının önü buradaki yamaç daha önce kazılmamıştı, biz çevre düzenlemesi kapsamında hersene bir yada iki açmayla bu dolguyu kaldırıyoruz. Buradaki amaç tapınağa ait olası mimari elamanları bulmak ve dolguda çıkacak karışık malzemeyi tasnif etmek tabii, paralelinde bu teras duvarının da tarihini saptamak ve şimdiye kadar tamamlanan beş açma duvarın ancak bizans dönemine kadar indiğini göstermiştir ve dolgudan parçalar, orientalizan dönem seramik parçaları ve Bizans dönemi sikkeleri ele geçmektedir.

AKROPOL (Matrone Kilisesi): Akropoldeki Matrone kilisesi de büyük ölçüde ayakta. Kilisenin önünde Hristiyan ölümlere ait mezarlar vardır. Biz burayı yoğun ağaç ve çalılardan arındırdık bu mezarların etrafını temizledik kilisenin önünü ve etrafını düzenleme yoluna gittik

Biz bu kiliseyi düzenleme kapsamında içindeki dolguyu da kaldırmaya başladık. Bu dolgu içinden hem Arkaik tapınak hem de tiyatroya ait mimari elemanlar ve yazıt parçaları çıktı ki bu tabii elemanları cinslerine göre tasnif etmeye başladık. Ancak dolgu kaldırıldıkça yapının zaten köylülerin belirttiği üzere 500 li yıllarda kasten yıkılan binanın, üç nefli olduğunu bunları bölen tonoz ve fil ayaklarının yok edildiğini gördük. Bu nedenle iç kısımdan bu duvarların iskelelerde desteklenmeden dolguyu boşaltmaya devam etmenin tehlikeli olabileceğini düşünüyoruz. Çalışmalar sırasında bu kilisenin halen özellikle Yunanistan ve adalardan ziyarete gelen kişiler tarafından bilinip kutsal yapı niteliğiyle de yoğun ilgi gördüğüne şahit oluyoruz. Erythrai peyzajı kapsamında sanat tarihçi ve modern mimari restorasyonla uğraşan uzmanlar tarafından değerlendirmeye değer bir yapı olduğunu düşünüyoruz.

HERAKLEİON: Erythrai Antik İonia'nın önemli limanlarından biri olarak tüm kayıtlarda geçiyor öyle ki eldeki arkeolojik buluntular İÖ8. yy'lara değin varan, Fenikeliler kanalıyla yapılan deniz ticaretini ortaya koyuyor. Suriye'den kalkıp Akdeniz'de birçok ülkeyi gezerek buraya gelen Fenikeli tüccarlar beraberlerinde kendi tanrılarından biri Grekler'in Herakles kendilerinin Melkart olarak tanımladıkları kültü de getirmişler. Peki bu kült alanı ve bu kült alanı oluşturulduğu dönemlerde yani Geometrik Arkaik Dönemlerde Erythrai'nin yoğunlaştığı

kısım neresi? Bu soruların cevapları Erythrai'la birlikte İonia'nın Geometrik-Arkaik dönem tarihine önemli katkılar sağlayacaktır çünkü hali hazırda elimizde iyi korunabilmiş bu dönemleri barındıran yerleşim çok azdır.

Eski alanları hızla ele almanın yanında yeni kazılacak konteksleri de saptıyoruz. Bu amaçla 2009 yılında arkaik mimari parçaların bolca ele geçtiği şu alanda en azından özellikle seramik buluntularına dayanarak stratigrafi hakkında bilgi edinmek için sondajlara başlandı. Burada açılan 3 açma arasında özellikle 2. açmada hemen 1.30 m derinlikte, bir hat halinde yangın geçirmiş üst yapıya ait yoğun pişmiş toprak bezemeli sima parçaları ve büyük bir yapıya ait podyumun batı kenarı çıktı. Bu haliyle de 2. açma kalıntı ve terracota sima buluntularıyla alanın bu kısmının sadece arkaik dönemde değil klasik-hellenistik dönemde de yerleşimin merkezi bir kesimi olduğunu ve hatta açığa çıkan kalıntılar itibariyle de kutsal önemini koruyup olasılıkla büyük bir Heroon barındırdığını gösterdi. Kıyı şeridinin çöküp denizin iç kısımlara en az 50 m kadar girmesi göz önüne alınırsa erken tabakaların daha derinde ve arkalardaki tarlalarda bulma durumunda olduğumuzu gördük.

2010 sezonunda burada yapılan jeofizik çalışmaları bu soru üzerine ilginç sonuçlar ortaya koydu, ki bizim bir yüzünü hat halinde bulduğumuz klasik dönem yapısının köşelerini göstermekle birlikte, 8 m altta yapı olması kuvvetle muhtemel diğer bir kalıntıya işaret etti. Bu sonuç bize daha önce öne sürdüğümüz gibi erken katların ve bu katın kolosal yapılarının daha derinde başlayabileceği olasılığını ortaya koydu. İşte bu alan, jeofizik çalışmalarını

tamamlanmasını takiben, kamulaştırmaların da gerçekleştirilmesiyle ekibi bir kolunun senelerce çalışacağı ve önemli bulgular elde edeceği yeni kazı bölgelerimizden biri olacaktır.

SURLARIN DIŞI- KUZEY KESİMLER: Yine tarihi kayıtlarda İ.Ö. 5. yy da s Attika Delos Deniz birliğine bir liman şehri olarak katılan Erythrai'ın birliğe 7 talent gibi yüksek bir harç ödediğini görmekteyiz. Belli ki yüzyıllarca deniz yoluyla zenginleşen bu yerleşimin, yine bu kayıtlarda geçtiğine göre Erythrai territoriumu içinde 13 küçük yerleşim var. Hatta bunlardan biri "*Chalkideion limen*" isimli direkt bir liman bölgesini belirtiyor.

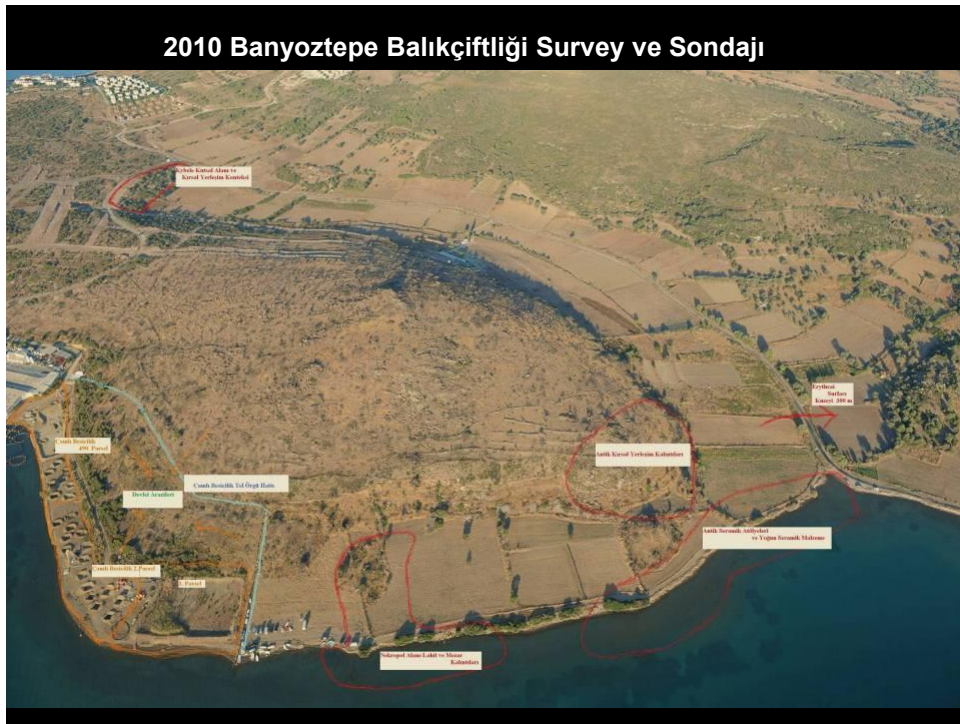

İÖ. 3. binlere kadar inmesi söz konusu Erythrai şu anda mevcut İÖ. 3. yıla ait Hellenistik dönem surlarının içindeki topraklardan ibaret değildir. Klasik ve Hellenistik dönem gelinceye değin henüz bulunmamış ve kazılmamış diğer tabakaları, yaptığımız yüzey araştırmalarına göre bu surların dışındadır. Ve geç dönemlerde de surların dışı sur içindeki merkeze bağlı mahalleler ve kırsalıdır. Bu kapsamda yine Hellenistik ve Roma dönemi limanın yerini bilirken (ki bu Aleon nehrinin doldurduğu 2.5 km.lik kesim.) Arkaik-Klasik hatta daha önceki dönemlere uzanması gereken limanları nerededir? 2003 yılından beri yaptığımız surveyler erken dönemlerin küçük teknelerinin yanaşabilecekleri korunaklı kesimin Aksos deresi ile Punto Burnu arasında olabileceğini düşündürüyordu. Öyle ki bu kesimde seramik atölyeleri yine üst kesimlerde sanayi işlikleri, yerleşimin dışında olması gereken Erken Klasik dönem pişmiş toprak lahitleriyle gömü alanı, yine geç dönem de de yüzyıllarca kullanılmış

tuğla atölyeleri ve taş ocaklarıyla bu kesim Antik Erythrai'ın bir parçası olduğunu ortaya koyup sözü edilen savı güçlendirdi.

BANYOZ TEPE-YAŞAR HOLDİNG BALIK ÇİFTLİĞİ SİT İRDELEM ÇALIŞMALARI:

Eski ve yeni surveyler sonucunda Klasik dönem surlarının kuzeyinde yer alan, Erythrai territorumunun içinde olduğu görülen Punta burnuna kadar olan Banyoz tepe mevkiinin arkeolojik görünümü fotoğrafta işaretlendiği şekliyle karşımıza çıkmıştır (slayt 42). Surveylerden sonra ise kesin değerlendirme için sorunlu modern parsellerde sondajlara başlandı ve açılan 46 sondajın birbirini takip eden 12 sinde 53 m uzunluğunda olası bir bastiona ait sur duvarı temelleri ve bununla bağlantılı iyi korunmuş bir kule yapısı tabanı çıkarıldı.

Bu duvarın tesislerin altına girdiği görülmekle birlikte, bu duvarların kendiliğinden yıkılmadığı üstten kesildiği gözlenmiştir ki hemen duvarın üzerinden geçen borular, herhalde bu boruları bu duvarın üzerine oturtanların ve alanı bu seviyede tesviye edenlerin söz konusu kalıntıları şüphesiz görmüş olmaları gerektiğini düşündürmektedir. Ayrıca çekilen hava fotoğraflarında da 50 m kadar denizin içine kırılarak batmış eski kıyı şeridi üzerinde yer alan olası paralel hatlar da seçilmektedir. Kalıntılarla birlikte, alan ele geçen İ.Ö. 5. yy sonlarına ait tipik Skyphos kulpları da tarihlendirme açısından önemli ip uçlarıdır. Dolayısıyla dar kıyı şeridi üzerinde olası bir liman tesisi ya da bu sanayi bölgesindeki, Erythrai sınırlarına dahil küçük kırsal iskana ait izler ortaya çıkmış oldu.

Erythrai halen varlığını, bizden önce çalışan ve mücadele veren bilim adamlarının girişimleriyle zamanında alınmış ve doğru alındıkları çalışmalarımızla da desteklenen sit kararlarına borçludur. Burası dünya kültür mirası kapsamında ve ülkemiz sınırlarında büyük ölçüde koruna gelmiş ender antik yerleşimlerdenidir.

Türkiye’de hazırlıkları yeni yeni başladı ama Unesco desteğiyle örneğin Güney Amerika da uygulandığı biçimiyle, “tarih ve arkeolojiyi kaynaklı kırsal kalkınma projesi” olarak tanımlanan çalışma burası için de geliştirip uygulanabilir. Yani bu proje kapsamında arkeolojik alanlar, üzerinde yaşayanlarla birlikte yaşatılmakta ve böylece yaşayanlar tarafından da korunmaktadır.

Doç Dr. Ayşe Gül AKALIN-ORBAY